

Recenzió *A korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata: Konferenciaelőadások és háttér tanulmányok* című konferenciakötetről

Márkus Éva – Trentinné Benkő Éva (2014): *A korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata: Konferenciaelőadások és háttér tanulmányok*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Manzné Jäger Mónika

Eötvös József Főiskola, Nemzetiségi és Idegennyelvi Intézet, Baja

Márkus Éva – Trentinné Benkő Éva (szerk.): A korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata c. kötete egy Budapesten megrendezett (2013. május 24-i) nemzetközi konferencia előadásanyagából összeállított konferenciakötet. A tanulmánykötet kiváló áttekintést nyújt a témakör aktuális hazai és nemzetközi korai idegen nyelvi neveléssel kapcsolatos kutatási tendenciáiról, egyben gyakorlati tapasztalatok és innovatív nyelvi nevelési programok széles palettáját is kínálja olvasóinak. A szerzők magyar, angol és német nyelven publikált írásai a 0–10 éves korosztály elsődleges és másodlagos kétnyelvű szocializációjának kérdéseivel foglalkoznak világ- és hazai nemzetiségi nyelvek tekintetében.

A kötet értékes szakkönyv kutatók, elméleti és gyakorlati szakemberek és felsőoktatási hallgatók számára, de színes, változatos cikkei egyben érdekes olvasmányt biztosítanak szülőknél és érdeklődőknek is. A tanulmányokban ismertetett kutatási eredmények és módszerek, nyelvpedagógiai stratégiák, illetve ötletek hozzájárulnak a korai idegen nyelvi fejlesztés sikeres hazai megvalósításához mind otthoni környezetben, mind az óvodai nevelés, iskolai oktatás és a pedagógusképzés területén.

Kulcsszavak: korai idegen nyelvi fejlesztés, nyelvpedagógiai stratégiák, kétnyelvűség-kutatások, sikeres módszerek, innovatív hazai nyelvi programok

A kötet a 2013. május 24-i „Korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata” címmel Budapesten megrendezett nemzetközi konferencia előadásanyagát és háttér tanulmányait tartalmazza. Írásai az aktuális hazai és nemzetközi korai idegen nyelvi neveléssel kapcsolatos kutatások tendenciáit, kutatási és gyakorlati eredményeit értékes tanulmányokban összegzik. Jelen tanulmánykötet kiemelkedő jelentőséggel bír a hazai könyvpiacra, hiánypótló és egyedi mű.

A 434 oldalas, igényesen megtervezett és szerkesztett tanulmánykötet – mely négy nagyobb, tartalmi és kronológiai szempontból is logikusan egymásra épülő fejezetre tagolódik – kiváló áttekintést nyújt a témakör elméleti kutatásairól, egyben gyakorlati tapasztalatok, innovatív nyelvi nevelési programok széles palettáját is átnyújtja olvasóinak. A 37 szerző 33 – magyar, angol és német nyelven publikált – írása a 0–10 éves korosztály elsődleges és másodlagos kétnyelvű szocializációjáról szól – nemcsak világnyelvek esetében. Különleges értéke tehát a kötetnek, hogy a korai nyelvi neveléssel kapcsolatos nevelési/oktatási kérdések az anyanemzetüktől távol élő, hazai nemzetiségi közösségek (pl. a szlovák vagy német nemzetiség) kultúrájának és nyelvvariánsainak ápolásával összefüggő tanulmányoknak is helyt ad.

Minden tanulmány végén a kutatás szakirodalma, majd a szerző és kutatási területének bemutatása található. A tanulmánykötet *A konferencia képekben*, az *Előadásabsztraktok* és *A kötet szerzői* résszel zárul.

Az Előszóban a szerkesztők a konferencia és a kötet legfőbb célját határozzák meg, miszerint a korai idegen nyelvi nevelés és oktatás számtalan területére kiterjedő publikációkban a „változatosság, az egyéni hangok megtalálása és megszólaltatása” (9. o.) kap hangsúlyt és ezt a palettát a kiemelt téma szakmai értéket képviselő, de előadásként nem elhangzott tanulmányai is színesítik a kötetben.

Az I. fejezet *„Bevezető tanulmányok”* címmel öt egyetemi professzor, kutató angol, német és magyar nyelvű írását foglalja magában közel 100 oldal terjedelemben.

Janet Enever az elmúlt években folytatott ELLiE-kutatások és eredményeinek bemutatásával, ezek óvodás korra való vonatkoztatásával indítja a tanulmánykötetet. Patricia Nauwerck a nyelvvelsajátítási modellek, koncepciók ismertetésével vezeti be németországi kutatásának leírását. Két, koncepciójában eltérő modellt mutat be (az immerzív és az időben korlátozott nyelvi tevékenységek nyelvvelsajátítási modelljét), majd ezeket két-két konkrét óvodai példán keresztül szemlélteti. Arra a következtetésre jut, hogy nem az egyik vagy másik koncepció közötti választás a kérdés, inkább mindkét modell előnyeinek alkalmazására van szükség az idegen nyelvi nevelésben. Niels de Jong izgalmas feladatra vállalkozik, amikor az individuális nyelvtanulás folyamatait vizsgálva osztja meg kutatási eredményeit az olvasóval. A következő írásban Andrew Wright kutatási eredményeként a nyelvtanár felkészültségének és támogatottságának elsőrangú szerepét emeli ki. Kézi Erzsébet a korai nyelvoktatás történeti aspektusait elemzi és már a tanulmánya elején leszögezi: „a korai nyelvoktatás egyidős a keresztény Európával” (99. o.), majd a Római Birodalom, Comenius és Goethe idegen nyelvekhez való kapcsolatának bemutatása után jut el a 19–20. századi Magyarország idegen nyelvoktatási kérdéseinek megfogalmazásán át egészen jelenünk aktuális problémáihoz.

A családban és óvodai közösségben folyó kétnyelvű nevelés aktuális és érdekes kérdéseiről a II. fejezet *„Óvoda – Család”* írásaiból tájékozódhatunk. A kilenc cikket felölelő fejezetet Fehér Judit tanulmánya vezeti be: a British Council kutatói Családi Angol programjával 2009 óta bátorítják és vonják be az angol nyelvtanulás folyamatába a gyermekeiket otthoni környezetben angol nyelven nevelő szülőket – éppen a gyermek-szülő erős érzelmi kötelék megléte, az együtt töltött idő intenzitása miatt –. A szülőknek a program ingyenes nyomtatott és online módszertani anyagokkal, gyakorlati ötletekkel nyújt szakmai segítséget.

A korai angol nyelvi fejlesztés és a művészeti készségfejlesztés (barkácsolás) integrációjának eredményességéről számol be cikkében Gergely Zita, miközben kiemeli, hogy az alkotás, az örömforrás, a vizuális és manuális tevékenységek szerepe, a játék és cselekvésorientáltság mind a művészeti, mind a sikeres idegen nyelvi nevelés sajátja e korai életszakaszban.

Horváth Mónika és Erdélyi Nóra tanulmányából a 2011-ben indított Manó-Világ Kétnyelvű Óvodai Nevelési Programot ismerhetjük meg, amely alapján párhuzamosan folyik a gyermek egész személyiségének, illetve az angol nyelvi kompetenciáinak fejlesztése, erősítése.

Dióhéjban a Montessori-pedagógiáról a korai kétnyelvű nevelés tükrében című tanulmányában Hierholcz Tünde és Molnár Andrea jelentős szakmai, illetve angol nyelvterületen is szerzett Montessori pedagógiai és kétnyelvű nevelési tapasztalatait adja át az érdeklődőknek. A cikk a Montessori nevelés angol nyelven is folyó területeinek bemutatására képek, konkrét példák felsorolása és egyes kiemelt fejlesztési stratégiák, mint pl. a szókincsfejlesztésre irányuló speciális módszerek megismertetésével helyezi a hangsúlyt: ilyen pl. a három-fázisú lecke vagy az angol nyelven való írás és olvasás bevezetése, fejlesztése.

Bozzayné Káli Tünde a budapesti Százszorszép Óvodában 2001 óta folyó angol korai nyelvi fejlesztés mellett érvel: a kétnyelvű nevelés az intézményben minden nevelési területen megjelenik. Figyelemre méltó az a mérés és kutatás, amelyet az óvodában egy egy- és egy kétnyelvű csoportban a tanulási képességeket meghatározó hat pszichikus funkcióra irányultan végeztek. A kutatás publikált eredményei segíthetik a kétnyelvű nevelés továbbfejlesztését. *Egy gyermek – két nyelv* című tanulmányában Noé Zsuzsanna a kétnyelvű óvoda hétköznapijainak három kérdéscsoportját vizsgálja: a középpontban a gyermek és a tevékenységi formák kérdését, illetve az idegen nyelvi pedagógus személyét érintő és az idegen nyelvi kompetenciáival összefüggő dilemmákat tárgyalja.

A fejezetet záró három tanulmány hazai egyetemek, főiskolák oktatóinak tollából született.

Bereczkiné Záluszi Anna *Nyelvi, kulturális nevelés egy dél-alföldi szlovák nemzetiségi óvodában* címmel jelentette meg kutatását. A tótkomlói szlovák óvodában folyó nemzetiségi nyelvi nevelést vizsgálja kiemelt és speciális területként. A kulturális és nyelvi asszimiláció veszélyével számolva a még élő szlovák hagyományok óvodai ápolását, illetve a gyermekek szlovák nyelvi, kommunikációs fejlesztésének lehetőségeit és szükségességét tárgyalja.

Kitzinger Arianna kutatásában a 2008 óta Pápán állomásozó légitámaszpont 23 külföldi családjában felnövő migráns gyermekek magyar–angol nyelvű óvodai nevelését interjúkészítés módszerével vizsgálja és a nyert adatokból vonja le következtetéseit.

Endrődy–Nagy Orsolya a japán óvodai korai idegen nyelvi fejlesztés programjait és tapasztalatait osztja meg írásában, majd a magyarországi játszóházakban gyűjtött szakmai megfigyeléseit rendszerezi a motiváció és játékosság szemszögéből.

A III., „Általános iskola” c. fejezet az általános iskolai korosztály idegen nyelvi nevelésével foglalkozó tanulmányokat gyűjti csokorba.

Furcsa Laura és Sinka Annamária a nyelvtanár szemszögéből vizsgálja a kétnyelvű óvodából érkező gyermekek beilleszkedését a hagyományos, nem kétnyelvű általános iskolába. Eredményeiket a kutatók a hat angol nyelvvel folytatott interjú adataiból nyerték.

A budapesti Goethe Intézet szerteágazó, sokszínű és hatékony kisgyermekkori nyelvoktatási koncepciójáról számol be Morvai Edit a célok, tartalmak, módszerek, kiállítások, projektek stb. ismertetésével. Elsősorban továbbképzésekkel és folyamatos tananyagfejlesztéssel töreksenek a Goethe Intézet munkatársai a német nyelvpedagógusok módszertani felkészültségének frissítésére és megújítására. A tanulmány az idegen nyelv tanításának speciális céljaként a kommunikatív és az interkulturális kompetenciák mellett a tanulók önálló nyelvtanulóvá nevelését emeli ki.

Gyurkóné Mohai Zsuzsanna saját, új módszerének – szótanulás mappával – bevezetéséről értekezik sok játékleírást és képet tartalmazó, a *Kreatív kommunikáció a nyelvtanulás szóbeli bevezető szakaszában* című tanulmányában. Szintén a szóbeli nyelvtanulási szakasz különböző lehetőségeinek bemutatása áll Nagy Katalin írásának középpontjában, aki Dr. Norbert Becker professzort idézve emeli ki a jó idegen nyelvi óra receptjét: „a nyelvóra minősége azzal mérhető, hogy a tanulók mennyi időt töltenek az adott nyelven történő beszéddel, mennyi lehetőség adódik aktívan használni azt” (236. o.). A tanulmány szerzője az aktív órai nyelvhasználathoz mutat fel számtalan lehetőséget az 1–4. osztályos tanulók nyelvoktatásában: pl. párbeszéd, gyermekdalok, mondókák, szituációs játékok, történetek megelevenítése, képleírás „másként” vagy az adott nyelvterülettel történő kapcsolatfelvétel által.

Németh Ildikó *Országismereti projekt munka az általános iskola alsó tagozatán* című cikkében a korábbi nyelvtani anyag ismétlése céljából tervezett, 10 órás német nyelvterületi országok kulturális jellemzőinek projekt módszer keretein belül történő feldolgozását

ismerteti egy 4.-es osztályban. A projektmunka jellemzőinek bemutatása, a projektterv és a képes dokumentáció a gyakorló nyelvtanárok számára igazi szakmai segítség lehet.

Szepesi Judit a multikulturális és interkulturális nevelés megjelenését tekinti át az 1-6. osztályosok angol nyelvóráin, miközben az internetet az autentikus tananyagok óriási tárházának nevezi. Az idegen nyelvek tanulásának szükségességét a különböző kultúrák gyermekekkel való megismertetése során pl. a másság és a tolerancia fejlesztésének összefüggésében emeli ki. Szaszko Rita és Jezsik Kata a korai nyelvtanulás során észlelt szülői aggályként felmerülő problémafelvetésre keresi a választ, amikor egy kelet-magyarországi általános iskolában elvégzett, érdekes és igen ritkán középpontban álló, longitudinális kutatás eredményeit teszi közzé publikációjában. A kutatók arra a következtetésre jutnak, hogy a két tanítási nyelvű programban részt vevő 2. osztályos kísérleti csoport négy mérőeszközzel mért anyanyelvi nevelési eredményei szövegértési és helyesírási készség területén nem maradnak el, sőt jobb eredményt mutatnak a kontrollcsoportnál.

Sárvári Tünde tanulmányában azt vizsgálja, hogyan alkalmazható a drámapedagógia módszere a korai idegen nyelvi fejlesztés szóbeli kezdőszakaszában. Foglalkozik a drámapedagógia meghatározásával, a dramatikus tevékenységek rendszerezésével (Bolton és Takács szerint), majd a drámafoglalkozások warm up, action és sum up szakaszait és az eredményesen alkalmazható dramatikus tevékenységeket mutatja be írásában.

Egy különleges, ritka kutatási területre invitálja az olvasót Müller Márta, amikor a gesztusokra és típusaira, mint a beszédünk „barátaira”, a beszédértés segítőire, a nyelvtípus és kultúra beszédkísérőire irányítja a korai idegen nyelvi nevelés és oktatás nyelvpedagógusainak figyelmét. A szerző felveti az emberi társadalmak gesztuskészlete feltérképezésének – gesztusgyűjtemények létrehozásának – és összevetésének hasznosságát az idegennyelv-pedagógia számára.

Hardi Judit írása azt a kérdést járja körül, hogy osztálytermi környezetben milyen szókinccstanulási stratégiák alkalmazására van lehetősége a pedagógusnak. Stratégiakutatása a megfigyelésen alapul és nyolc 3. és 4. osztályos tanulóra terjed ki. A kutató egy ötlépcsős forgatókönyv szerinti folyamat vizsgálata és diktafonra rögzített adatok alapján arra a következtetésre jut, hogy a nyelvtanulók igen sokféle, látható és láthatatlan stratégiát alkalmaznak a szótanulás folyamatában, amelyben motiváltan, önszabályozó nyelvtanulókként vesznek részt.

A magyarországi német nemzetiség nyelvvariánsainak, nyelvjárásainak megjelenését vizsgálja Márkus Éva az alsó tagozatra vonatkozó, 2013 szeptemberétől érvényes kerettantervekben. A szerző az 1–4. osztályban tanító német nemzetiségi pedagógusok számára a korábban és a frissen megjelent kötetekből kiváló nyelvjárási szakirodalom-gyűjteményt mutat be, ezzel is segítve a nemzetiségi iskolákban oktató nyelvpedagógusok munkáját a még fellelhető német nyelvvariánsok iskolai bemutatása és alkalmazása érdekében.

A tanulmányok sorát két összehasonlító tankönyvelemzéssel foglalkozó írás követi. Vinnainé Vékony Márta a korai idegen nyelvi olvasási készség vizsgálata és fejlesztése szempontjából egy angol és egy magyar szerzők által írt angol nyelvű tankönyv olvasmányanyagának összehasonlító elemzését tárja elénk. A nyelvkönyvekben feldolgozott témakörök, a szövegek műfaji megoszlása, illetve az ajánlott tanórai tevékenységek szolgálnak a kontrasztív vizsgálat alapjául.

A másik összehasonlító elemzés Mikonya György német nyelven írt tanulmánya, melyben a szerző egy osztrák és egy német (a korábbi NDK), első osztályosoknak szánt olvasókönyvet (1978 és 1985) vizsgál több szempontból. A kutatás végén a szerző arra

a következtetésre jut, hogy a vizsgált német nyelvű olvasókönyvek szöveg- és képanyaga is tükrözi az adott ország nevelési mintáit és világnézeti gondolkodását.

P. Márkus Katalin tanulmányában megállapítja, hogy a 2010-ben megjelent, a 7–12 éves korosztály számára készített angol–magyar és magyar–angol gyerekszótár a korai szótárhasználat készségének megalapozásában segíti a nyelvtanulókat azáltal is, hogy nyelvtani, szemantikai és stilisztikai információkat közöl. Mindezen elemek a korai szótárhasználat bevezetésével a nyelvtanulás eredményességét segítik.

Öt tanulmány foglalkozik a IV. fejezetben a „*Pedagógusképzés, felkészítés a korai nyelvi fejlesztésre*” cím alatt a következő pedagógus-generáció idegen nyelvi nevelésre történő felkészítésével különböző hazai felsőoktatási intézményekben.

Görcsné Muzsai Viktória az elmúlt 50 év nyelvpedagógiai tendenciáinak, a kommunikatív, majd az interkulturális szemléletmódnak a rövid bemutatása után az 1990/2000 évektől középpontba kerülő tartalom- és kompetenciaalapú nyelvoktatást tárgyalja írásában. Ez utóbbi koncepcióban az idegen nyelv a tartalom átadására szolgáló eszköz, ennek eredményeképp magasabb szintű nyelvi kompetencia érhető el. A 2008 és 2013 közötti időszak sokszínű projektbemutatásával (EdTWIN-projekt, hospitálások, mini interjúk, Nokia-projekt stb.) zárul az cikk.

Egy tanulmányút, illetve egy kétnyelvű oktatási projektismertető tükrében kapunk betekintést Árva Valéria írásában az ELTE TÓK angol–magyar kétnyelvű óvodapedagógus hallgatóinak képzésébe. A szerző ismerteti a specializáció kurzusait a fakultatív tárgyként megjelenő tartalmakkal együtt (pl.: Angol gyermekjátékok), majd a képzés kétnyelvű óvodákban teljesítendő gyakorlati tárgyait említi meg. A cikk végül kiemeli a kurzusokkal szorosan összefüggő kimagasló tanszéki kétnyelvűség-kutatásokat.

Kovács Judit a 2006 és 2012 közötti képzési időszak óvodapedagógus hallgatóinak önfejlesztési és hospitálási beszámolóinak, illetve visszajelzéseinek tükrében kutatja A kétnyelvűség elmélete és gyakorlata c. szabadon választott tárgy hatását a hallgatók pedagógussá válására. A tartalmi, nyelvi, módszertani és interkulturális szempontból is innovatív kurzus a hallgatók nyelvpedagógiai szemléletének alakulása, az ismeretek készséggé válása és az alkalmazni képes nyelvtudás terén is jelentős eredményeket ért el.

Egy friss, kvalitatív kutatásról olvashatunk Trentinné Benkő Éva írásában, amelyben a korai idegen nyelvi, kétnyelvű fejlesztéssel kapcsolatos hallgatói nézetekről értekezik. A *kétnyelvűség elmélete és gyakorlata* c. kurzus keretében született 30 hallgatói mese elemzése, majd egy konkrét mesében megjelenő, az idegen nyelvi fejlesztésre vonatkozó komplex hallgatói nézetrendszer bemutatása áll a tanulmány középpontjában.

A Tempus Közalapítvány Kisgyermekkorai Angol Nyelvi Nevelés címmel 2012-ben indított 30 órás továbbképzése céljairól, szakmai tapasztalatairól számol be írásában Osváth Erika. A szerző a szakmai munka eredményessége céljából az érdeklődő pedagógusokat és szülőket a „Nyelvpalánta” programhoz való csatlakozásra invitálja.

Márkus Éva – Trentinné Benkő Éva (szerk.): A korai idegen nyelvi fejlesztés elmélete és gyakorlata című könyve kiváló tanulmányokból álló konferenciakötet, értékes szakkönyv kutatók, elméleti és gyakorlati szakemberek, felsőoktatási hallgatók számára, de színes, változatos cikkei egyben érdekes olvasmányt biztosítanak szülőknél és érdeklődőknél is. A tanulmányokban ismertetett kutatási eredmények és módszerek, nyelvpedagógiai stratégiák, illetve ötletek hozzájárulnak a korai idegen nyelvi fejlesztés sikeres hazai megvalósításához mind otthoni környezetben, mind az óvodai nevelés, iskolai oktatás és a pedagógusképzés területén.